

Posudek na bakalářskou práci

Kateřina Bláhová: Socio-kulturní adaptace kazašských vysokoškoláků na české prostředí (Absolventi ročního programu UniPrep). Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Praha 2009. 67 s.

Vedoucí práce: Mgr. Eliška Pincová

Oponent: Mgr. Markéta Vaňková

Fenomén migrace se v dnešním globalizovaném světě dotýká stále více osob a je proto jedním z velkých témat současných společenských věd. Autorka posuzované práce si tedy vybrala téma vysoce aktuální. Zaměřila se na jednu z jeho dílčích částí a jako cíl své práce si vytkla popsat a přiblížit některé aspekty procesu adaptace migrujících osob na nové prostředí, a to na příkladě kazašských vysokoškoláků, kteří studují v České republice. Jako analytický nástroj zvolila teorii kroskulturní adaptace Young Yun Kimové.

V první části práce Kateřina Bláhová představuje teoretické zázemí svého výzkumu, definuje pojmy migrace, adaptace, kultury, kulturního šoku, etnicity a především načrtává samotnou teorii kroskulturní adaptace. V další části předkládá základní kontext adaptačních procesů kazašských vysokoškoláků v Čechách, a to včetně charakteristiky jejich domovské země, vyložení hodnotového systému Kazachů a popisu legislativního rámce jejich studijního pobytu v Čechách, se zaměřením na program UniPrep. Třetí část se již věnuje samotnému terénnímu výzkumu a jeho výsledkům, které potvrzují důležitost komunikace v adaptačních procesech a ukazují, že studenti si na pobyt v České republice spíše „zvykli“ (akomodace) než že by se plně „adaptovali“.

Koncept kroskulturní adaptace byl zvolen velmi příhodně, umožňuje totiž studentce zaměřit se na danou problematiku jasně vymezenou optikou a zacílit dobře svůj výzkum. Poněkud méně přesvědčivá je však definice jednotlivých pojmů (kultura, kulturní adaptace, etnicita a etnikum), jejichž výklad studentka přebírá buď z Velkého sociologického slovníku, nebo z jediné práce M.Valenty (s. 11–13). Protože se ale jedná o centrální pojmy jejího výzkumu, zasloužily by si vysvětlit podstatně hlouběji, na základě širšího spektra odborné literatury. Druhá výtka k teoretickému zázemí práce se týká absence jakékoli zmínky o fenoménu transnacionalismu. Ačkoli chápu, že transnacionalismus nebyl předmětem bakalářské práce, domnívám se, že nelze jen tak opomenout celou jednu oblast výzkumu migračních a postmigračních procesů, v níž za poslední dvě desetiletí vznikly desítky zásadních prací. Adaptační procesy se totiž neodehrávají pouze v kontextu přijímající země, ale neméně podstatný pro jejich průběh je i kontakt s domovskou zemí, který úspěšnost i podobu výsledné adaptace ovlivňuje; migranti nejen že vytvářejí nové sociální sítě v novém prostředí, ale také jsou (nebo nejsou) zapojeni do sociálních sítí ve svém domově - v podstatě obývají „dva světy“. Očekávala bych tedy v takto zaměřené práci alespoň základní náčrt tohoto konceptu a jeho zohlednění při analýze.

Empirická část práce shrnuje výsledky výzkumu mezi deseti kazašskými vysokoškoláky – absolventy programu UniPrep. Zajímavé jsou závěry spojující motivaci k migraci s úspěšností adaptačního procesu; rovněž zjištění, že i přes znalost jazyka a pohyb na akademické půdě se studenti nejintenzivněji stýkají s osobami rusky hovořícími, což do jisté míry posiluje jejich izolaci; velice pěkný je materiál, týkající se reflexe české společnosti kazašskými studenty.

Metodologicko-epistemologická připomínka se týká způsobu, jak autorka práce zachází s informacemi od ředitele programu UniPrep R. Smejkal. Přebírá totiž aktérské porozumění situaci (zaměňuje analyzovanou kategorii za kategorii analýzy) - neboli používá jeho výroky jako autoritativní, opírá se o ně, vychází z nich, ilustruje jimi dané téma (s. 43, s. 56), místo toho, aby i je podrobila analýze a

interpretaci. Jedná se přece pouze o osobní názory jednoho informátora, jakkoli opřené a dlouhodobou zkušenost.

Problematický se mi však jeví výběr vzorku, který je dle mého názoru značně heterogenní a kombinuje několik proměnných, které mohou mít vliv na procesy adaptace: 1) Respondenti jsou v Čechách různě dlouho, a to od jednoho roku po osm let. 2) Zároveň polovina z nich studuje v anglickém jazyce a stýká se tedy ve škole především s anglicky hovořícími studenty a cizinci. 3) Studenti jsou různě vybavení znalostí českého jazyka, do značné míry v závislosti na studované škole, nikoli však absolutně (respondenti č. 2, 6, 8, 10). Dá se předpokládat, že všechny tyto proměnné mají na adaptaci základní vliv. Ve vzorku se ale kombinují v podstatě libovolně, takže lze při takto malém počtu informátorů jen velmi obtížně určit, zda a jakým způsobem se odráží délka pobytu, jazyk studia a také znalost jazyka češtiny bez ohledu na studovanou školu na procesu adaptace. Ideální by bylo tyto dvě skupiny komparovat – což ale studentka neudělala (a při 10ti respondentech by to ani nemělo valnou vypovídací hodnotu).

Obávám se, že mimo jiné právě v důsledku heterogenity vzorku jsou pak výsledky výzkumu prezentované v kapitole Zhodnocení výzkumu (s.59-60) poněkud nepřehledné. Jakkoli pečlivě jsem četla jednotlivé kapitoly, není mi jasné, kterých pět studentů ze vzorku je podle autorky práce adaptováno/není adaptováno a jakými charakteristikami (kromě znalosti/neznalosti češtiny a zřejmě délky pobytu) se tito adaptovaní/neadaptovaní studenti vyznačují. Chybí tedy syntéza toho, jaké jsou vlastně předpoklady úspěšné adaptace a jak se v ní odráží kombinace délky pobytu, studia v češtině nebo angličtině, motivace příjezdu, očekávání do budoucna... Navíc jsou v samotné kapitole obsaženy protimluvy: adaptovaným studentům se dle Kateřiny Bláhové „*otevřely dveře k navazování bližších přátelských vztahů se členy lokální společnosti a byli tak schopni proniknout hlouběji do podstaty české mentality a najít si v ní to, co je jim sympatické a blízké...pocity, které je vážou k České republice (označovali) ze velmi vřelě*“ (s. 59). Zároveň ale tvrdí, že „*I přes několik výjimek studentů, kteří si našli cestu, jak komunikovat se členy přijímací společnosti, je to skupina charakteristická svou silnou izolovaností od lokální společnosti a velmi povrchním kontaktem s aspekty české kultury*“ (s. 60). Považuje tedy polovinu svého vzorku za „několik výjimek“? A co přesně máme rozumět pod slovem „mnozí“, které se ve shrnutí výzkumu několikrát vyskytuje (např. „*Mnozí z nich si na české prostředí zvykli a cítí se v něm jako doma*“, s.60)? A není trochu problematické tvrdit, že ČR se „*se tak silou zvyku stala pro mnohé z nich druhým domovem*“ (s. 60) a zároveň konstatovat, že se studenti adaptovali jen do té míry, která je nutná „*k přežití*“ (ibid.)? Není obraz „domova“ ve spojení se slovem „přežívání“ poněkud nepatřičný?

Bohužel nedotaženost závěru poněkud kazí jinak zajímavý výzkum a bakalářskou práci.

Práce je napsaná čtivým jazykem, není v ní mnoho gramatických chyb a splňuje dle mého názoru všechny požadavky, kladené na bakalářskou práci. Doporučuji ji tedy k obhajobě.

Na základě výše uvedených připomínek a zároveň přínosů této práce navrhuji známku **velmi dobře** na horní hranici známky (lepší dvojka).

V Praze dne 12.3. 2009

Markéta Vaňková